

دانشکده پزشکی - گروه روانپزشکی

نام درس : نظریه های روان درمانی (بخش روانکاوی)	تعداد واحد : ۲ واحد
مقطع : کارشناسان ارشد روانشناسی بالینی - دستیاران روانپزشکی سال ۲	مدت زمان ارائه درس : ۱۹ هفته
پیش نیاز :	
مسئول برنامه : دکتر علی فیروزآبادی	

مقدمه و ضرورت برنامه:

دانش روانکاوی به بررسی ماهیت ذهن و تأثیر آن بر رفتار آدمی و انگیزه های پیدا و نهان رفتار می پردازد. کانون توجه روانکاوی نیروهای هیجانی و احساسی هستند که تعیین کننده رفتارند و این نیروها همیشه در حوزه آگاهی حضور ندارند و در غالب موارد به صورت پنهان شده در لایه های ناخودآگاه اثر خود را اعمال می کند. روانکاوی بر این باور است که برخی رفتارهای انسان را نمی توان با مراجعه به " عقل سلیم " و دستگاه روانشناسی که بر مبنای ذهنیت آگاه شکل گرفته است توضیح داد. چرا مردی که در شغل خود ارتقاء مقام پیدا کرده دچار افسردگی شده و به خودکشی دست می زند و رفتار سبعانه یک جانی که در ظاهر نیازی به جنایت نداشته از کجا منشا می گیرد؟ از زمان بقراط تاکنون کوشش بشر در جهت درک این رفتارها بوده و روانکاوی بر این باور است که چنین درکی بدون رجوع به مفهوم ناخودآگاه ممکن نیست. به عنوان یک نهضت که از درون علم روانپزشکی برخاست، روانکاوی یک طغیان بر علیه گرایش غالب " جسمانی " در قرن نوزدهم و جهشی به سوی یک نگرش روانشناختی بود. زیگموند فروید با استفاده از کارهای پراکنده دانشمندان، فلاسفه و پزشکان قبل از خود، به صورت بندی تئوری دست زد که تأثیری به سزا بر پیشرفت روانپزشکی و روانشناسی و درمان بیماران داشت. او از طریق کار بر روی بیماران مبتلا به " هیستریا " موفق به ارائه نظریه درمانی شد که بر مبنای کار بر روی ذهنیت ناخودآگاه بیمار و افکندن نور آگاهی بر پستوهای تودرتو و پنهان ذهن فرد بنا عمل می کرد. از آن زمان بیش از یک قرن می گذرد. دانش روانکاوی در طول این زمان دستخوش فراز و نشیبهای فراوانی گردید و همانند هر علمی نمی توانست در همان محدوده ای که بنیانگذاران آن تعریف کرده بودند بماند. پس از فروید شاگردان وی در هر نسلی دست به تجدید نظر و نوآوری در دیدگاههای نسل پیش از خود زدند و دیدگاههای مختلف درمانی در طول زمان زاده شدند که همگی علیرغم تنوع خود در این امر مشترکند که بر ذهنیت ناآگاه بیمار و تقابل نیروهای متضاد روانی در یک زمینه پویا تاکید دارند و از طریق آشنا کردن بیمار با جنبه پنهان درونی اش کوشش در درمان وی دارند.

آشنایی با شیوه های مختلف روان درمانی به عنوان یکی از ابزارهای غیردارویی که روانپزشکان و روانشناسان از آن برای کمک به بیماران مدد می گیرند جایگاه مهمی در آموزش دستیاران روانپزشکی و دانشجویان روانشناسان بالینی دارد. روانکاوی به عنوان یکی از اصلی ترین مکاتب روان درمانی در این میان اهمیت ویژه ای پیدا می کند. بنابراین ضروری است که دستیاران و دانشجویان در قالب برنامه های نظری و عملی با این دیدگاه آشنا شده تا در صورت تمایل با وسعت بخشیدن به دانش و مهارت خود پس از فراغت از تحصیل با استفاده از مفاهیم مطرح شده در آن به یاری بیماران خود اقدام کنند و یا آنکه بتوانند مراجعینی را که نامزد مناسبی برای درمان روانکاوانه هستند شناسایی کنند و به درمانگر مناسب ارجاع دهند. لازم به توضیح است که این برنامه، برنامه ای نظری است که با بخش عملی یعنی آموزشهایی که دانشجویان و دستیاران در جهت کسب مهارت در مورد انجام مصاحبه ای پویا و بر مبنای آموزه های روانکاوی و انجام روان درمانی کوتاه مدت بینش گرا می بینند تکمیل می شود.

عناوین کلی این درس شامل موارد زیر می باشد :

- ۱) شکل گیری و تولد روانکاوی - مفاهیم اصلی (جلسه ۳-۱)
- ۲) گسست - اولین نشانه های تجدید نظر در دیدگاههای اولیه فرویدی - آدلر و یونگ (جلسه ۵-۴)
- ۳) دیگر تجدید نظر طلبان نسل اول - رانک، فرنزی، رادو، رایش (جلسه ۷-۶)
- ۴) حلقه واسط میان نسل اول و دوم روانکاوان - آنا فروید، اریک اریکسون، هانس هارتمن، ملانی کلاین (جلسه ۹-۸)
- ۵) ارتباط با ابژه - بیون، فایربرن، وینیکات، ماہلر، کرنبرگ (جلسه ۱۱-۱۰)
- ۶) نظریه دلبستگی - باولبی (جلسه ۱۳-۱۲)
- ۷) نوفرویدی ها - هورنای، فروم و سولیوان (جلسه ۱۵-۱۴)
- ۸) روانشناسی خویشتن - تکامل روانکاوی پس از جنگ دوم جهانی - هاینس کوهورت (جلسه ۱۷-۱۶)
- ۹) روانکاوی معاصر (جلسه ۱۹-۱۸)

اهداف آموزشی:

۱- شکل گیری و تولد روانکاوی - مفاهیم اصلی (جلسه ۳-۱)

هدف کلی: آشنایی فراگیران با فضای فرهنگی و اجتماعی حاکم بر اروپای مرکزی که به شکل گیری روانکاوی منجر شد، پایه های علمی و فلسفی که روانکاوی بر آن بنیاد گذاشته شد و مفاهیم اصلی روانکاوی

اهداف اختصاصی:

فراگیر باید در پایان سه جلسه اول بتواند:

- شرح مختصری از فضای فرهنگی و اجتماعی حاکم بر اروپای قرن نوزدهم و سطح پیشرفت علم پزشکی و روانپزشکی در آن زمان را بیان کند.
- چگونگی تأثیر فروید از فلاسفه و علمای قبل از خود را از قبیل اسپینوزا، شوپنهاور، نیچه، هلمهولتز، مسمر، برنهایم، شارکو، بروئر و ژانه را شرح دهد
- مفهوم قرن نوزدهمی هیستریا را شرح دهد
- چگونگی استفاده فروید از هیپنوتیزم در درمان بیماران هیستریک را شرح دهد
- دلایل کنار گذاشتن هیپنوتیزم از سوی فروید را بیان کند
- روش تداعی آزاد را بیان کند.
- دیدگاه روانکاوی را در مورد رابطه تجارب اولیه دردناک کودکی و مشکلات روانشناختی در آینده شرح دهد
- مفهوم ناخودآگاه را از نظر فروید بیان کند
- مفهوم انتقال، ضد انتقال و مقاومت را بیان کند
- مفاهیم لیبیدو، غریزه و سائق را تعریف کند
- مفهوم ابژه را بیان کند
- رویکرد مکان گرایانه را شرح دهد
- روندهای اولیه و ثانویه را شرح دهد
- اصل لذت و واقعیت را بیان و تعریف کند
- مراحل تکامل و رشد جنسی - روانی کودک را بیان کند
- مفهوم خودشیفتگی از دید فروید را توضیح دهد
- مفهوم جبر روانی را بیان کند.
- غرایز زندگی و مرگ از دید فروید را بیان کند
- رویکرد ساختاری را شرح دهد
- دیدگاه فروید در مورد اضطراب را بیان کند.
- دیدگاههای اجتماعی و مردم شناختی فروید را شرح دهد.

۲- گسست - اولین نشانه های تجدید نظر در دیدگاههای اولیه فرویدی - آدلر و یونگ

هدف کلی: آشنایی فراگیران با زمینه های جدایی همراهان و دوستان اولیه فروید یعنی آلفرد آدلر و کارل گوستاو یونگ از وی و تفاوت دیدگاههای آنها با نظرات بنیانگذار روانکاوی

اهداف اختصاصی:

فراگیر باید در پایان جلسات چهارم و پنجم بتواند:

- رویدادهایی را که به گسست آدلر و یونگ از فروید انجامید شرح دهد
- تفاوت دیدگاه فروید و آدلر را به طور مختصر شرح دهد
- مفهوم احساس حقارت از دید آدلر را شرح دهد.
- مفهوم اعتراض مردانه از دید آدلر را شرح دهد
- مفهوم اهداف جعلی از دید آدلر را شرح دهد
- مفهوم علاقه اجتماعی از دید آدلر را شرح دهد
- مفهوم شیوه زندگی از دید آدلر را شرح دهد
- درمان آدلری و تفاوت آن با درمان فرویدی را شرح دهد.
- دیدگاه یونگ در مورد لیبیدو را بیان کند
- مفهوم ناخودآگاه جمعی از دید یونگ را بیان کند.
- تعریف کهن الگو را بیان کند.
- مفهوم "خویشتن" (Self) از دید یونگ را بیان کند
- تیپ های روانشناختی از دید یونگ را شرح دهد
- درمان یونگی و تفاوت آن با درمان فرویدی را شرح دهد.

۳- دیگر تجدید نظر طلبان نسل اول - رانک، فرنزی، رادو، رایش

هدف کلی: آشنایی فراگیران با دیدگاهها و نظریات رانک، فرنزی، رادو و رایش و تفاوتهای آن با دیدگاههای بنیانگذار روانکاوی

اهداف اختصاصی:

فراگیر باید در پایان جلسات ششم و هفتم:

- مفهوم ضربه تولد از دید رانک را شرح دهد.
- مفاهیم "ترس از زندگی" و "ترس از مرگ" از دید رانک را شرح دهد
- مفهوم "اراده" از دید رانک را شرح دهد
- رویکرد درمانی رانک و تفاوت آن با دیدگاه فروید را شرح دهد
- سه نوع متفاوت شخصیت از دید رانک را توصیف کند.
- دیدگاه فرنزی در مورد فرایند درمان و ارتباط با بیمار را توصیف کند و تفاوت آن را با روانکاوی کلاسیک شرح دهد
- تفاوت دیدگاه فرنزی با فروید را در مورد تجارب آسیب زای کودکی بیان کند.
- دلایل انتقاد فروید از روش فرنزی را بیان کند.
- تفاوت دیدگاه رادو با فروید را توصیف کند
- چهار سطح انسجام و سازمان دهی روانی انسان از دید رادو را بیان کند
- سلامت روانی از دید رادو را بیان کند
- مفهوم "زره شخصیتی" از دید رایش را بیان کند
- دیدگاه رایش در مورد تاثیر جامعه و مراجع قدرت در شکل گیری شخصیتی کودک را شرح دهد
- انتقادهایی را که به دیدگاه رایش در مورد شخصیت وارد شده است شرح دهد.

۴- حلقه واسط میان نسل اول و دوم روانکاوان - آنا فروید، اریک اریکسون، هانس هارتمن، ملانی کلاین

هدف کلی: آشنایی فراگیران با تحولات رخ داده در آموزه های روانکاوی در دهه بیست تا چهل میلادی که ناشی از تحقیقات و بررسی های برخی روانکاوان تأثیرگذار در این حوزه بود و راه را برای تحول هرچه بیشتر روانکاوی گشود.

اهداف اختصاصی:

فراگیر باید در پایان جلسات هشتم و نهم بتواند:

- دیدگاههای آنا فروید در مورد رشد و تکوین کودک و تفاوتهای آن را با دیدگاههای پدرش شرح دهد.
- ساز و کارهای دفاعی مطرح شده از سوی آنا فروید را شرح دهد
- مراحل مختلف تکامل روانی از دید اریکسون را شرح دهد
- دیدگاه هانس هارتمن در مورد ایگو و تفاوت آن با دیدگاه کلاسیک فرویدی را شرح دهد.
- دیدگاه کلاین در مورد رشد و تکوین کودک را بیان کند.
- مراحل مختلف تکامل جنسی- روانی را از نظر کلاین بیان کند.
- مفهوم ارتباط با ابژه را بیان کند.
- تفاوتهای دیدگاه کلاین و فروید را در مورد سهم غرایز یا ارتباطات محیطی در رشد روانی انسان بیان کند

۵- ارتباط با ابژه - بیون، فایربرن، وینیکات، ماehler، کرنبرگ

هدف کلی: آشنایی با صاحب نظران اصلی دیدگاه "ارتباط با ابژه" که با تکیه بر دیدگاه کلاین بر تاثیر روابط اولیه کودک با افراد مهم زندگی خویش در سالهای اول زندگی تاکید کردند و راه خود را از روانکاوان کلاسیک فرویدی که بیشتر بر تاثیر غرایز بیولوژیک تاکید داشتند جدا نمودند.

اهداف اختصاصی:

فراگیر باید در پایان جلسات دهم و یازدهم بتواند:

- روند تکامل دیدگاه ارتباط با ابژه در بریتانیا را شرح دهد
- تفاوت دیدگاه فایربرن با کلاین را شرح دهد
- مفهوم ابژه انتقالی از دید وینیکات را شرح دهد
- مفهوم خود ایده الی از دید وینیکات را شرح دهد
- مفهوم "مادر به اندازه کافی خوب" از دید وینیکات را شرح دهد
- روند تکامل دیدگاه ارتباط با ابژه پس از ورود به آمریکا را شرح دهد
- دیدگاه کرنبرگ در مورد شخصیت مرزی را شرح دهد
- مفهوم "ظرف" و "مظروف" از دید بیون را شرح دهد
- دیدگاه بیون در مورد رفتار فرد در گروه و "پنداشتهای بنیادین" را بیان کند
- دیدگاه ماehler در مورد رشد روانی کودک و چگونگی به استقلال رسیدن وی را بیان کند

۶- نظریه دلبستگی - باولبی

هدف کلی: آشنایی فراگیران با فرضیه دلبستگی و دیدگاههای جان باولبی در مورد رشد و تکامل روانی کودک
اهداف اختصاصی:

فراگیر باید در پایان جلسات دوازدهم و سیزدهم بتواند:

- مفهوم دلبستگی را تعریف کند
- روند شکل گیری مفهوم دلبستگی و اختلاف نظرهایی را که در این رابطه در انجمن روانکاوی بریتانیا شکل گرفت شرح دهد
- دلایل طرد باولبی از این انجمن را از سوی صاحب نظران "ارتباط با ابژه" بیان کند.
- انواع الگوی دلبستگی مطرح شده از سوی باولبی را شرح دهد.
- رابطه میان این الگوهای دلبستگی از یک سو و بیماریهای روانپزشکی و اختلالات شخصیتی از سوی دیگر را شرح دهد
- آزمون "مری آینورث" در رابطه با "موقعیت ناآشنا" را شرح دهد

۷- نافروردی ها - هورنای، فروم و سولیوان

هدف کلی: آشنایی فراگیران با دیدگاهها و نظریات "نافروردی" ها. روانکاوانی که به جنبه های اجتماعی و تاثیر روابط کودک با والدین و اجتماع در شکل دهی به شخصیت و ساختار روانی وی بیش از پیش بها دادند و غریزه گرایی فروردی را به چالش کشیدند.

اهداف اختصاصی:

فراگیر باید در پایان جلسات چهاردهم و پانزدهم بتواند:

- مفهوم "نافروردی" و دلایل تاریخی به کارگیری این اصطلاح را شرح دهد
- نظریه هورنای در مورد رشد روانی کودک را شرح دهد
- سه الگوی دفاعی را که کودک در برابر محیط آزار دهنده در جهت حمایت روانی خویش به کار می گیرد از دید هورنای شرح دهد.
- مفهوم "خودپنداره ایده آلی" از دید هورنای را شرح دهد
- دیدگاه اریک فروم در مورد "آزادی" را شرح دهد.
- "مکانیسمهای گریز" از دید اریک فروم را شرح دهد.
- انواع "جهت گیری شخصیتی" از دید اریک فروم را شرح دهد
- نظریه "بین فردی" سولیوان را شرح دهد
- مفهوم همدلی و اهمیت آن در نظریه سولیوان را شرح دهد
- فرضیه "دینامیسم خویشتن" از دید سولیوان را شرح دهد
- شیوه های تجربه را که از سوی سولیوان مطرح شده است شرح دهد

۸- تکامل روانکاوی پس از جنگ دوم جهانی - هاینس کوهوت

هدف کلی: آشنایی فراگیران با زمینه های شکل گیری دیدگاههای نوین در مورد درمانهای روانکاوانه پس از جنگ جهانی دوم و چگونگی شکل گیری مکتب روانشناسی خویشتن از سوی هاینس کوهوت در شیکاگو و نظریات وی.

اهداف اختصاصی:

فراگیر باید در پایان جلسات شانزدهم و هفدهم بتواند:

- تغییرات اجتماعی به وجود آمده پس از جنگ جهانی دوم و تأثیراتی که بر روانکاوی داشت را شرح دهد
- دیدگاههای روانکاوانی از قبیل الکساندر و بالینت و تأثیر آنها بر مکتب شیکاگو را شرح دهد.
- مفهوم خود شیفتگی از دید کوهوت را بیان کند
- مفهوم Self object را شرح دهد
- مدل دو محوری را شرح دهد
- انتقالهای ایده آلی، آینه ای را شرح دهد.
- مفهوم سرخوردگی بهینه را بیان کند.
- تلقى کوهوت از مفهوم خویشتن Self را بیان کند
- درمان کوهوتی و تفاوت آن با درمان فرویدی را توضیح دهد

۹- روانکاوی معاصر

هدف کلی: آشنایی فراگیران با دیدگاههای روانکاوی معاصر و تغییراتی که در سالهای اخیر در برداشت روانپزشکی از آموزه های روانکاونه رخ داده و نگاه روانپزشکی امروز به این آموزه ها.

اهداف اختصاصی:

فراگیر باید در پایان جلسه هجدهم و نوزدهم بتواند:

- تفاوت نگاه درمانگران امروزی به زمان نسبت به درمانگران گذشته و چگونگی استفاده از آن در فرایند درمان را شرح دهد
- درمانهای کوتاه مدت مبتنی بر روانکاوی را شرح دهد و موارد استفاده هر یک را بیان کند
- تأثیر تحولات اجتماعی معاصر و دیدگاههای فلاسفه پست مدرن را بر روانکاوی شرح دهد
- دیدگاه بین الازدھانی (Intersubjective) در روانکاوی معاصر را شرح دهد.
- دیدگاه ساختارگرایی اجتماعی Social Constructivism را شرح دهد.
- پیشرفتهای رخ داده در علوم اعصاب را که به درک بهتر روانپزشکی از آموزه های روانکاوی منجر شده است را بیان کند

روش آموزش

- سخنرانی و پرسش و پاسخ و بحث گروهی

شرایط اجراء

❖ امکانات آموزشی بخش

- اسلاید پروژکتور ، ویدئو پروژکتور و کامپیوتر

❖ آموزش دهنده

- اساتید بخش - دکتر علی فیروزآبادی

منابع اصلی درسی

- نظریه های روان درمانی پروچاسکا
- Comprehensive textbook of psychiatry- Kaplan & Sadock
- روانکاوی در گذر زمان - علی فیروزآبادی

ارزشیابی

❖ نحوه ارزشیابی

- ارزیابی شفاهی
- Quiz در آغاز هر جلسه
- آزمون MCQ شامل ۵۰ سوال در پایان دوره

❖ نحوه محاسبه نمره کل

- ۱۰ درصد ارزیابی شفاهی
- ۲۰ درصد Quiz
- ۷۰ درصد امتحان پایان دوره

❖ مقررات

- حداقل نمره قبولی ۱۴
- تعداد دفعات مجاز غیبت در کلاس ۲ جلسه

جدول زمانبندی درس نظریه های روان درمانی (بخش روانکاوی)

روش ارزشیابی	امکانات مورد نیاز	منابع درسی	نحوه ارائه	ساعت ارائه	سرفصل مطالب
ارزیابی شفاهی - quiz	ویدیو پروژکتور	منابع اصلی + Brenner, An elementary textbook of psychoanalysis	کنفرانس - بحث گروهی	۲	شکل گیری و تولد روانکاوی
ارزیابی شفاهی - quiz	ویدیو پروژکتور	منابع اصلی + Oberst, Srewart: Adlerian Psychotherapy	کنفرانس - بحث گروهی	۲	گسست- اولین نشانه های تجدید نظر
ارزیابی شفاهی - quiz	ویدیو پروژکتور	منابع اصلی	کنفرانس - بحث گروهی	۲	دیگر تجدید نظر طلبان
ارزیابی شفاهی - quiz	ویدیو پروژکتور	منابع اصلی	کنفرانس - بحث گروهی	۲	حلقه واسط
ارزیابی شفاهی - quiz	ویدیو پروژکتور	منابع اصلی	کنفرانس - بحث گروهی	۲	ارتباط با ابژه
ارزیابی شفاهی - quiz	ویدیو پروژکتور	منابع اصلی	کنفرانس - بحث گروهی	۲	نظریه دل بستگی
ارزیابی شفاهی - quiz	ویدیو پروژکتور	منابع اصلی	کنفرانس - بحث گروهی	۲	نو فرویدی ها
ارزیابی شفاهی - quiz	ویدیو پروژکتور	منابع اصلی	کنفرانس - بحث گروهی	۲	روانشناسی خویشتن
ارزیابی شفاهی - quiz	ویدیو پروژکتور	منابع اصلی + Kandel: Biology and the future of psychoanalysis	کنفرانس - بحث گروهی	۲	روانکاوی معاصر